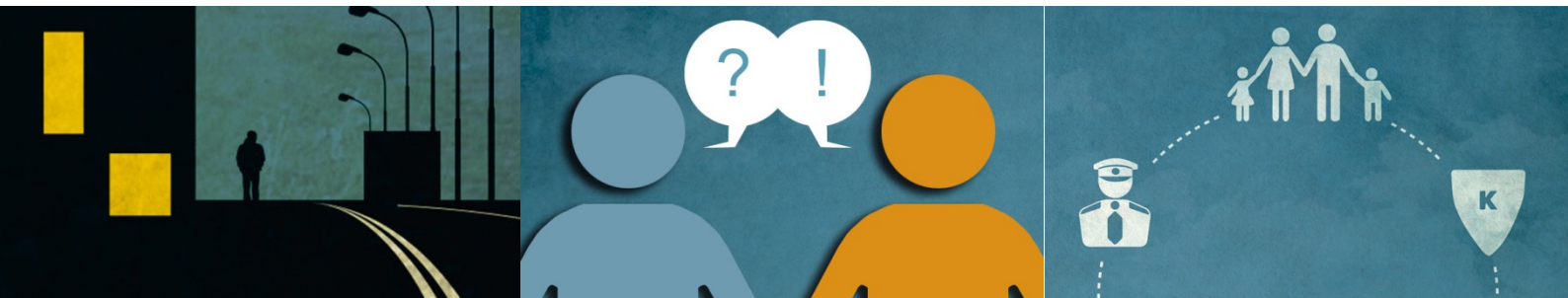

Nasjonal veileder for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme

Dette er en utskriftsvennlig utgave av en nettbasert veileder.
For fullstendig og oppdatert utgave henviser vi til [veilederen på radikalisering.no](http://veilederen.paa.radikalisering.no).
Denne utgaven er sist oppdatert 27. april 2015.

Innhold

Om veilederen	3
Hva gjør du hvis du er bekymret?	4
Samtaleverktøy - slik går du i dialog.....	7
Aktuelle tiltak mot radikaliserings	10
Begreper, ord og uttrykk i arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme	13
Risiko- og beskyttelsesfaktorer	15
Samarbeid og informasjonsutveksling	19
Taushetsplikt og ansvar	22
Beredskap og kontaktinformasjon	24
Internett og radikaliserings.....	26
Litteratur.....	27

Om veilederen

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme er en viktig samfunnsoppgave som må utføres på tvers av samfunnssektorer og fagområder.

Denne veilederen retter seg mot aktører i førstelinjen på tvers av sektor og nivå. Den bygger videre på veiledningsdelen i [Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme](#), som ble lagt frem i juni 2014, og er en oppfølging av tiltak 6 i planen.

Hensikten er at veilederen skal gjøre det enklere for det enkelte lokalsamfunn å gi rask respons når utfordringer oppstår. Veilederen skal bidra til at førstelinjen kan møte fenomenet med god kunnskap, og den skal gi trygghet og grunnlag for forutsigbarhet mht. evne og kapasitet til å håndtere bekymringen når den oppstår.

Regjeringen vil gjennom denne veilederen tilgjengeliggjøre relevant informasjon slik at førstelinjen øker sin evne til tidlig å oppdage ulike tegn på negativ utvikling hos enkeltindivid, og samtidig øker evnen til å sette inn relevante tiltak.

Veilederen er utarbeidet av Justis- og beredskapsdepartementet med innspill fra følgende departementer med underliggende direktorater:

- Kunnskapsdepartementet,
- Helse- og omsorgsdepartementet,
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Arbeids- og sosialdepartementet
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Kulturdepartementet

Hva gjør du hvis du er bekymret?

Her finner du råd om hvordan du går fram når du er bekymret for at en person står i fare for å bli radikalisert.

Tidlig innsats er et mål innenfor det forebyggende arbeidet med barn og unge, og vi ser at dette også er viktig innenfor denne gruppen. Dersom du er bekymret for at en person er i en radikaliseringsprosess, er det en rekke ressurser og instanser du kan støtte deg til i kommunen, og hos det lokale politiet.

Nedenfor presenteres forslag til trinn i håndteringen av en bekymring for en person som står i fare for å bli radikalisert.

Trinn i håndtering av en bekymring

1. Bekymring

Ansatte som er bekymret vurderer mulige bekymringstegn/grunnlaget for bekymringen.

2. Drøft bekymringen

Drøft bekymringen med din nærmeste leder og kollegaer, og/eller med eksterne som har relevant kompetanse. Vurder om det er behov for å ta en nærmere samtale med den bekymringen gjelder. Det avtales eventuelt når og hvor dialogen skal foregå og hvem som i tilfelle skal gjøre det. Slike drøftinger må skje innenfor gjeldende regler om taushetsplikt.

3. Gå i dialog

Gå i dialog med personen (se [kapittel om samtaleverktøy](#)). Ved fortsatt bekymring etter samtalen kan du drøfte den med politi og/eller barnevern, og så ta stilling til hvorvidt en bekymringsmelding skal sendes til politi og barnevern.

4. Oppfølging

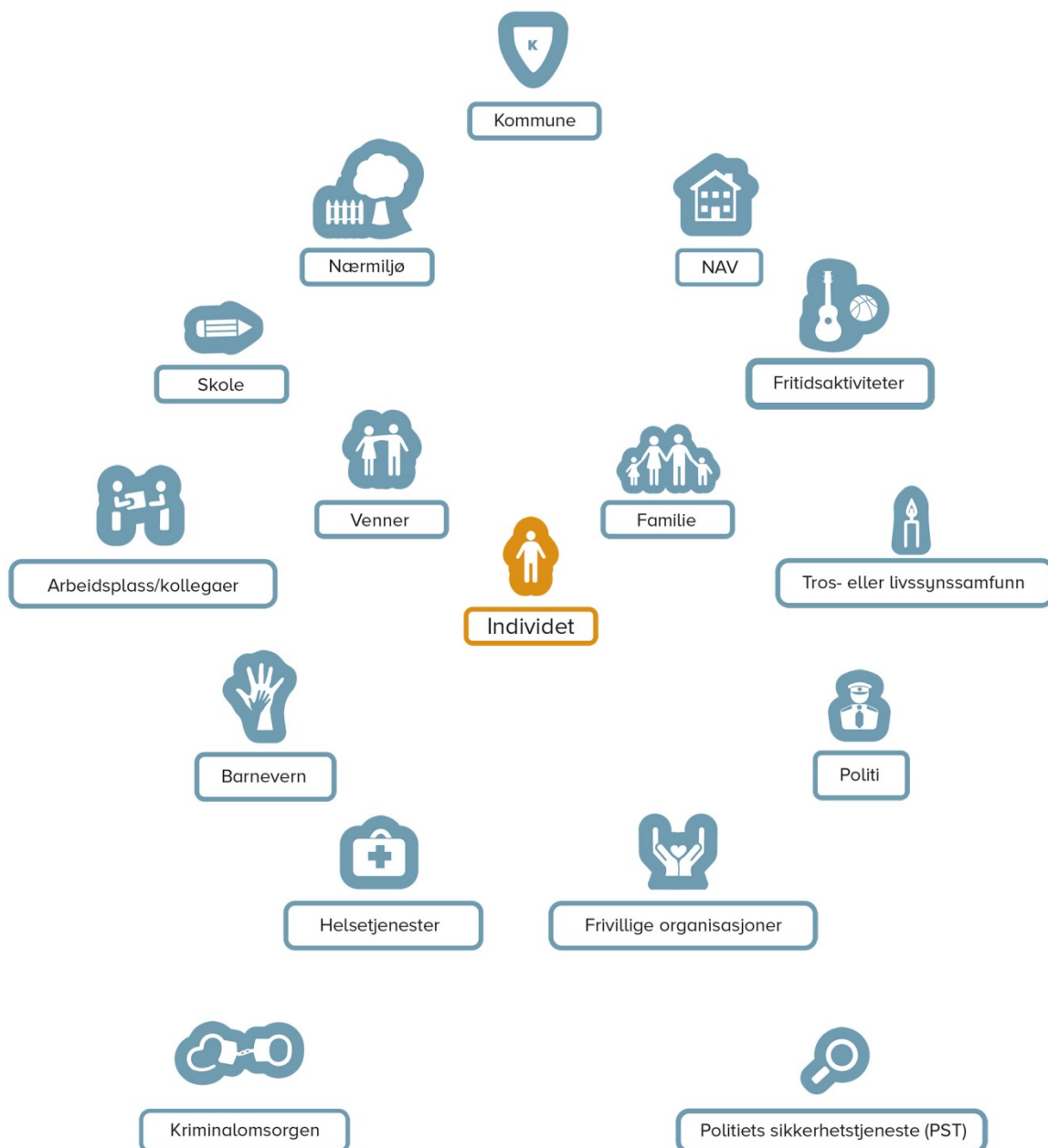
Klargjør hvem eller hvilken instans som er ansvarlig for den videre koordinering og oppfølging. Lag en plan for å jobbe helhetlig der relevante tverrfaglige ressurser inkluderes i videre oppfølging. Det anbefales å inkludere foresatte i arbeidet.

Alvorlige bekymringer meldes til politi og/eller PST.

Hvilke personer/instanser kan du spille på i din kommune?

Godt tverretattlig og tverrfaglig samarbeid er en forutsetning for å lykkes i det forebyggende arbeidet. Samarbeid og fordeling av ansvar for oppfølging av ulike oppgaver må på plass i alle lokalsamfunn. Dette gjelder både internt i kommunen og i den enkelte virksomhet, og internt i politiet og mellom politi, kommune og privat/frivillig sektor, lag og foreninger. Hele samfunnet må mobiliseres og aktiveres der hvor de har et ansvar.

Modellen under kan fungere som et idekart for hvilke ressurser som kan trekkes inn i det forebyggende arbeidet og det tverretattlige samarbeidet.

[Mer informasjon om de enkelte ressursene finner du på radikalisering.no](https://www.radikalisering.no)

Oppfølging av personer som kan bli rekruttert til, eller som har deltatt i, konflikter eller kamphandlinger i utlandet uten å være del av regulære væpnede styrker (såkalte fremmedkrigere)

Fremmedkrigerproblematikk gir grunnlag for bekymring på flere plan. Det knytter seg både til handlinger som kan bli begått i en konfliktsone i utlandet, men også til at det utgjør en sikkerhetstrussel ved retur til Norge.

Før utreise:

Ved bekymring for at en person kan være i ferd med å reise ut av landet for å delta i kamphandlinger som fremmedkriger skal lokalt politi varsles. Lokalt politi tar ansvar for eventuell kontakt med PST.

Det skal sendes bekymringsmelding til barnevernet hvis den unge er under 18 år. Barnevernet bør vurdere å bruke akutthjemmel før utreise hvis de unge er umyndige.

Ved hjemkomst:

PST varsler gjeldende politidistrikt som igjen har ansvar for å varsle aktuell kommune. Dette for at kommunen kan vurdere om det er aktuelt å tilby særskilt oppfølging.

Når kommunen er den som først får kunnskap om retur av en person i denne målgruppen gir de informasjon til politiet som så varsler PST.

Lokale rutiner/tiltakskort for håndtering av denne type saker:

Oslo kommune og Oslo politidistrikt:

[SaLTo-rutiner – oppfølging av personer som kan bli rekruttert til, eller som har deltatt i, konflikter og kamphandlinger i privat regi i utlandet \(pdf\)](#)

Samtaleverktøy - slik går du i dialog

Denne typen samtaler kan være utfordrende. Derfor er det viktig å forberede seg godt, slik at ikke frykt for å gjøre feil blir et hinder for å ta samtalen.

Den som står nærmest til å ta samtalen er den som identifiserer bekymringen. Det kan være en lærer, helsesøster, ungdomsarbeider eller andre i førstelinjetjenesten som har direkte kontakt med ungdom.

Det er viktig å legge til rette for en god atmosfære, slik at det blir enklere å skape tillit og et godt samarbeidsklima.

Mange i førstelinjetjenesten har mye kompetanse på bruk av ulike samtaleverktøy. Det finnes mye god faglitteratur på dette området. Gjennom denne veilederen ønsker vi å gi et lite innblikk i hvordan man kan gå fram i samtaler som omhandler bekymring for radikaliseringsprosesser. Ønsker du mer kompetanse på dette, kan du lese våre [forslag til veiledere og litteratur om samtalemetodikk](#).

Den første samtalen skal ha som formål å sjekke ut om det er fare for at personen er i en radikaliseringsprosess, og hvor langt den i tilfelle er kommet. Så må du vurdere, eventuelt sammen med andre, behov for oppfølging og hvem som i tilfelle vil være den rette instans til å gjøre dette.

Før samtalen

Ved den avtalte samtalen må førstelinjetjenesten innhente tilstrekkelig relevant informasjon for å kunne vurdere hvordan du best kan håndtere saken videre. Det er viktig å gjøre de undersøkelser som er mulig om personen i forkant av samtalen. Disse bør omfatte familieforhold, vennekrets/nettverk osv. slik at du/dere er godt forberedt. Avhengig av hvem som tar samtalen og omstendighetene rundt, bør dere avklare hvem som eventuelt bør være med under samtalen, foreldre/foresatte, barnevern, annen tillitsperson og eventuelle behov for tolk o.l.

Innledning til samtalen

Det er viktig å legge til rette for en god atmosfære, slik at det blir enklere å skape tillit og et godt samarbeidsklima. Det er fint å starte med å småprate litt om vær og vind, og gjennom dette finne ut hvilket kognitivt nivå du skal legge samtalen på. Det er viktig å tilpasse språket slik at du ikke snakker for vanskelig eller for enkelt/banalt. [Vær bevisst din egen oppfatning](#) av personen du skal snakke med og målet med samtalen.

Underveis i samtalen

Hovedfokuset skal være å stimulere til refleksjon hos den bekymringen gjelder. Bruk derfor åpne spørsmål og vis interesse rundt hvem personen er, hvilke nettverk han/hun har, hvordan han/hun fungerer på skole/jobb, med venner, familie, fritidsaktiviteter og interesser.

Åpne spørsmål

Åpne spørsmål innbyr til refleksjon og utdypende svar og innledes med ordene hva, hvem, hvilke, hvilken, hvordan, hvor, når.

Lukkede spørsmål kan fort avgrense samtalen: - har du... - liker du... - mener du at... gir mulighet til kun å svare ja eller nei.

Oppsummeringer

Dette kan du gjøre ved å si "da hører jeg at du sier..... har jeg oppfattet riktig?" eller "da forstår jeg det som at..... har jeg forstått deg riktig?"

Det er viktig å unngå ideologiske eller religiøse diskusjoner. Det vesentlige er hva slags framtidsutsikter han/hun har for seg selv, og hvordan dette vil påvirke familie og omgivelser.

Å lytte

[Vis nysgjerrighet ved å lytte aktivt](#). Gjør gjerne oppsummeringer underveis for å forsikre deg om at du får en riktig forståelse av det som blir sagt. La han/hun få god tid til å tenke før han/hun svarer, og legg inn korte pauser. Noen ganger må en som hjelper også tåle å være i stillhet før en går videre.

Pauser

Beregn god tid til samtalen slik at den ikke bærer preg av hastverk. La han/hun få tid til å tenke seg om og finne sine svar på spørsmålene. Pausene bør imidlertid ikke bli så lange at de føles ubehagelige eller påtatt.

Fem ting det er viktig å unngå

Det er viktig å være klar over følgende momenter som kan bidra til å lukke samtalen:

1. Spørreordet *hvorfor*. Dette er et ord som provoserer, og som kan sette personen i en forsvarsposisjon og dermed raskt «lukker/slår av» samtalen.
2. Ekspertrollen – Det er viktig å være ydmyk og unngå en dømmende og kritisk holdning som både kan virke provoserende og gi skyldfølelse.

3. Etikettfellen – Vær nøytral og unngå å vise egne meninger og holdninger. De er irrelevante i denne situasjonen.
4. Argumentasjon – I samtalen er det viktig å stimulere til refleksjon hos personen du snakker med. Dette gjøres best ved å stille åpne spørsmål uten å gi uttrykk for egne meninger eller kunnskap.
5. Konfrontasjon – Konfrontasjon bør kun gjøres i form av en klargjøring innledningsvis, hvor du gjør rede for bekymringen og grunnen til behovet for samtalen. All annen konfrontasjon kan virke provoserende på en slik måte at det stopper opp for samtalen.

Lær mer om samtaleteknikk og kommunikasjon

Dette finner du i vår [liste over veiledere og litteratur om samtaleteknikk og kommunikasjon](#).

Aktuelle tiltak mot radikalisering

Mange eksisterende forebyggende tiltak kan også være relevante for å møte en eventuell bekymring for radikalisering.

Hvilke tiltak som kan være aktuelle må vurderes med utgangspunkt i det enkelte individ, det vil si situasjonen, gruppetilhørigheten og det sosiale miljøet. Ved iverksetting av tiltak er det viktig å tenke helhetlig. Ofte vil man kunne oppleve at det ikke er nok med kun ett tiltak. Flere tiltak vil kunne utfylle hverandre og sammen gi en oppbyggende og dermed beskyttende effekt.

Særlig aktuelt er tiltak hvor det er fokus på følgende tematikk:

- Fremmer grunnleggende samfunnsverdier som demokrati og menneskerettigheter.
- Fremmer ytringsfrihet og toleranse for mangfold.
- Forebygger utenforskap og marginalisering.
- Fremmer identitet, tilhørighet og trivsel i lokalsamfunnet.
- Bidrar til integrering og inkludering (innvandrere og øvrige innflyttere til et lokalsamfunn).

Aktuelle tiltak

Forebyggende tiltak i skole

Skolen er en sentral arena for primærforebygging. Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, der hver enkelt elev kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet.

- [Bedre læringsmiljø](#)
Her finner du filmer, artikler og verktøy for et bedre læringsmiljø med informasjon om:
 - Klasseledelse
 - Elevrelasjoner
 - Hjem-skole-samarbeid
 - Organisasjon og ledelse
- Viktige elementer i skolens forebyggingsarbeid er å veklegge:
 - Respekt og anerkjennelse
 - Mestring og bekreftelse
 - Tilhørighet og vennskap
 - Tydelige og trygge voksenpersoner (gode forbilder)
 - Et godt og inkluderende læringsmiljø
 - Opplæring i demokratisk kompetanse, medborgerskap, nettvett m.m.
- [Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme](#)
Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme- er et opplæringstilbud for skoler til støtte i arbeidet mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger. Tilbudet gir

skoler redskaper for forebygging, og det støtter lærere og skoleledere til å sette i gang lokale prosesser som svarer på skolenes behov.

- [Skolens rolle i det forebyggende arbeidet](#)
Ved behov skal skolen mobilisere det interne og eksterne støtteapparatet.

Tiltak rettet mot foreldre

Program for foreldreveiledning er et helsefremmende og forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge.

- www.bufetat.no/foreldrerettleiing/

Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)

De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) er en ressurs for deg som i ditt arbeid møter mennesker berørt av vold og seksuelle overgrep, traumatisk stress, migrasjon eller selvmordsproblematikk.

Hovedformålet er å bidra til kompetanseheving gjennom undervisning, veiledning, konsultasjon og nettverksarbeid på tvers av sektorer, etater og forvaltningsnivåer.

I *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme* ble RVTS også gitt i oppgave å bistå i helsetjenestens arbeid med voldelig ekstremisme. Dette omhandler hvordan personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet utenfor regulære væpnede styrker (fremmedkrigere) og deres familier skal følges opp. Dette gjelder spesielt med hensyn til voldsrisikovurdering og traumeutsatthet.

- [Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging \(RVTS\)](#)

Eksempel på tiltak:

- [Jenter som stråler – rapport om grasrottiltak blant minoritetsjenter på Sørlandet \(pdf\)](#)

Forebyggende tiltak i politiet

- **Politiets forebyggingskontakter innenfor radikaliserings**
Politiets forebyggingskontakter skal være et bindeledd mellom lokalt PST og lokalt politi, i forhold til å koordinere hendelser, samarbeid og utveksling av informasjon mellom politi og lokalsamfunn. Forebyggerkontaktene er et viktig kontaktpunkt i det lokale tverrfaglige samarbeidet.
- **Politiets bekymringsamtale**
Politiet kan invitere barn og deres foresatte til en bekymringsamtale hos politiet med sikte på å forebygge lovbrudd. Gjennom bekymringsamtalen kartlegges ungdommens situasjon og nettverk, og risiko for en fortsatt uheldig atferds utvikling. Målet med samtalen er å ansvarliggjøre den unge og dens foresatte og motivere til positiv endring. Gjennom samtalen diskuteres tiltak og eventuelle hjelpebehov. Dersom det allerede har skjedd et lovbrudd kan politiet pålegge oppmøte.

Skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom

Dette er et lavterskeltilbud i barn og unges eget miljø. For ungdom er det viktig å ha et sted å henvende seg uten å bestille time eller involvere foresatte. Tilknytning til skolen gjør at skolehelsetjenesten har en helt spesiell mulighet til å være tilstede å drive forebyggende arbeid på barn og unges egen arena. Dette gir også en unik mulighet til å fange opp ungdom i risikozonen i en tidlig fase.

Kommunen har et lovfestet ansvar for å tilby helsestasjons- og skolehelsetjeneste til hele aldersgruppen 0 til 20 år.

Bruk av mentor i det forebyggende arbeidet

Formålet med en mentorordning er å bidra til individuell oppfølging av personer som vurderes å være sårbare overfor radikaliserings og voldelig ekstremisme. En mentor er en ressursperson som kan veilede, være samtalepartner og bistå personen som både ønsker og har behov for støtte for å endre tankemønster, fiendebilde og/eller livsløp. Et overordnet mål er å øke inklusjon og samfunnstilknytning for personer som kan være tiltrukket av grupper og ideologier av ekstremistisk karakter.

I Norge er det flere kommuner som har erfaringer med mentorordninger knyttet til ulike utfordringer, blant annet har Oslo.

De danske kommunene København og Aarhus har benyttet mentorer innenfor radikaliseringsproblematikk gjennom flere år.

- [VINK, København kommune](#)
- [Aarhus kommune](#)

Også i Storbritannia er mentorer sentrale i arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme. I Storbritannia er det gode erfaringer med bruk av lokale mentorer som kjenner miljø, språk/dialekt osv. Samtidig må nærheten ikke være så stor at mentoren kjenner kandidaten personlig da dette vil kunne være en hemmer i arbeidet med de ulike kandidatene.

- [UK Home Office, Prevent](#)

Begreper, ord og uttrykk i arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme

Hva betyr radikaliserings, voldelig ekstremisme og radikaliseringsprosess?

Det er viktig å skille mellom radikaliserings og det å være radikal. Begrepet radikal brukes om det som er *omveltende og ytterliggående*. Radikale holdninger og handlinger kan gjøre seg gjeldende innenfor både politikk, religion, etikk, kunst og kultur og så videre.

Det er ikke ulovlig å være radikal. Ofte brukes begrepet med et positivt ladet fortegn. Store endringer i samfunnet har blitt oppnådd på grunn av at radikale personer har drevet frem en sak eller endring. Her kan nevnes for eksempel mahatma Gandhi, Martin Luther King, Nelson Mandela og Gloria Steinem.

Radikaliserings derimot viser til en prosess der en person eller gruppe i økende grad aksepterer bruk av vold som virkemiddel for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål, og hvor voldelig ekstremisme kan bli en følge.

Voldelig ekstremisme betyr i denne kontekst aktiviteten til personer og grupperinger som er villig til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål. Med **ekstremisme** menes her at man a) kun aksepterer egne meninger og b) mener det er legitimt å ty til vold for å få gjennomslag for sine meninger (politiske mål). Noen forstår ekstremisme som ekstreme meninger, meninger som skiller seg veldig mye fra flertallets meninger. Demokratisk sett er det imidlertid viktig å skille skarpt ved legitimering av vold.

Radikaliseringsprosesser kan variere fra person til person og fra gruppe til gruppe, og kan skje innen alle typer av livssyn, kulturell bakgrunn og politiske retninger. Prosessen kan skje gradvis over lengre eller kortere tid, men også fremstå som en akutt endring hos en person.

Radikaliserings-tunnelen

Radikaliseringsprosessen kan sammenlignes med å være i en tunnel. I radikaliserings-tunnelen vil et individ bli eksponert for et snevert og ensidig syn på verden.

Radikaliserings kan foregå både gjennom fysiske og virtuelle møter.

[Les mer om radikaliserings-tunnelen her](#)

Det er ikke et entydig svar på hva som skjer med en person i en radikaliseringsprosess. Det vi vet er mangel på sosial tilhørighet ofte har vesentlig betydning for prosessen. Noen sentrale faktorer kan være mangel på identitetsfølelse, endring av vennekrets og tilbaketrekking fra samfunnet. Å ha begått kriminelle handlinger eller personlige egenskaper som å være lett påvirkelig, er også viktige momenter.

Prosesen karakteriseres gjerne ved utvikling av:

- et ensidig verdensbilde
- en oppfatning av å eie den objektive sannheten
- en oppfatning av at hensikten helliger midlene
- et fiendebilde med «vi-og-de andre» forestillinger, som kan brukes for å rettferdiggjøre og berettigede bruk av vold
- en aksept for bruk av vold for å nå politiske mål
- en opplevelse av at situasjonen er så akutt og alvorlig at drastiske handlinger rettferdiggjøres som nødvendige

Risiko- og beskyttelsesfaktorer

Risikofaktorer er en fellesbetegnelse brukt om forhold som øker faren for at personer utvikler problemer. Tilsvarende brukes beskyttelsesfaktorer om forhold som demper risikoen for å utvikle problemer når risikofaktorer er til stede.

Når man skal forstå årsakene til et fenomen som radikalisering er det viktig å ta hensyn til samspillet mellom faktorer på ulike nivåer. Dette kan illustreres ved bruk av den holistiske modellen (WHO):

Den holistiske modellen beskrives gjennom fire sirkler. Den innerste sirkelen beskriver det individuelle nivået og viser til forklaringer som tar utgangspunkt i trekk ved enkeltindividet. Den andre sirkelen beskriver sosialpsykologiske/relasjonelle faktorer. Den tredje sirkelen representerer samfunnsnivået og omkranser de to første. Den peker på både formelle og uformelle institusjoner og sosiale strukturer som f.eks. utdanning, arbeidsliv og sosiale nettverk. Den ytterste og fjerde sirkelen viser til større kulturelle og strukturelle forklaringer.

Både risiko- og beskyttelsesfaktorer finner du på alle nivåene, struktur, samfunn, relasjon og individ.

Risiko- og beskyttelsesfaktorer er av stor betydning når det gjelder forebyggende innsats mot risikogrupper. Ved å redusere risikofaktorene og forsterke beskyttelsesfaktorene blir risikoen lavere for uheldig utvikling.

Opplevd utenforskap og krenkelser

Felles for mange personer som søker seg til ekstremistiske miljøer er opplevelse av utenforskap; å ikke passe inn eller følelsen av å mislykkes på skolen, blant klassekamerater, i arbeidslivet, i lokalmiljøet eller i samfunnet.

De kan også oppleve relasjonelle utfordringer med å knytte seg til etablerte sosiale grupper.

Flere har på ulike måter opplevd krenkelser i livet, som mobbing og mishandling, destruktive familieforhold med rusmisbruk og vold, dårlig økonomi, eller arbeidsløshet.

Noen har også en følelse av å bli krenket av samfunnet, at de blir marginalisert eller diskriminert som individ eller gruppe. En eller gjentatte krenkelser kan lede til et forenklet og et generalisert syn på både mennesker og religion.

I ulike destruktive og udemokratiske miljøer vil personen få bekreftelse og støtte for sine negative/destruktive følelser.

Søken etter mening og tilhørighet

Mange ekstreme miljøer som enten er ideologisk og/eller religiøst forankret vil kunne forsterke et inntrykk av «oss mot dem.» Individet vil ofte bli presentert enkle svar og løsninger på de opplevde krenkelsene og føle sterk tilhørighet og beskyttelse. For noen oppleves de ekstreme grupperingene som eneste måte å bli sett og hørt for sine meninger. Omgivelsenes negative reaksjoner på de radikaliseres verdier, symboler og handlinger vil for flere være en siste bekreftelse på at de ikke passer inn. De kan også erfare at det gir status og makt når deres gruppetilhørighet skremmer andre. I dette ligger også muligheter til revansje og hevn.

Bekymringstegn og signaler

Det enkelte bekymringstegn gir i seg selv ikke nødvendigvis grunn til bekymring. Det er når flere bekymringstegn opptrer samtidig at det bør gjøres nærmere undersøkelser.

Noen tegn det er viktig å være oppmerksom på

Interesser/utseende/symbolbruk

- Appellerer til og søker etter ekstremistisk materiale på nett
- Endrer utseende, klesdrakt m.m.
- Benytter symboler knyttet til ekstremistiske idealer og organisasjoner
- Slutter på skolen, med fritidsaktiviteter m.m.

Venner og sosialt nettverk

- Endrer nettverk og omgangskrets
- Omgås med personer og grupper som er kjent for ekstremisme
- Omgås i grupper der det utøves trusler, vold og/eller annen kriminell virksomhet
- Medlem i ekstremistiske grupper, nettverk og organisasjoner

Aktiviteter

- Opptatt av ekstremisme på internett og sosiale medier
- Deltar på demonstrasjoner og voldelige sammenstøt med andre grupper
- Bruker trusler og vold som følge av ekstremisme
- Hatkriminalitet
- Reisevirksomhet som kan føre til økt radikalisering og kontakt med ekstremister

Uttalelser/ytringer

- Intoleranse for andres synspunkter
- Fiendebilder – vi og dem
- Konspirasjonsteorier
- Hatretorikk
- Sympati for absolutte løsninger som avskaffelse av demokrati
- Legitimerer vold
- Trusler om vold for å nå politiske mål

Press- og motivasjonsfaktorer

To begreper som ofte brukes internasjonalt for å belyse radikaliserings/avradikalisering er push (pressfaktorer) og pull (motivasjonsfaktorer).

Pressfaktorer viser til negative sosiale krefter og omstendigheter som presser en person ut av et miljø, dvs. det som gjør det ubehagelig og lite greit å være en del av et bestemt sosialt miljø, slik at man presses over i et annet miljø.

Motivasjonsfaktorer referer til faktorer som trekker og motiverer personen inn i, eventuelt over i, et nytt miljø.

Det er viktig å merke seg at tilstedeværelsen av risikofaktorer i seg selv ikke gir opphav til radikaliseringsprosessen. De fungerer som tegn på omstendigheter som muliggjør at personen kan stå i fare for å radikaliseres.

Sårbarhet og risiko

Press-faktorer

- Utenforskap
- Opplevelse av diskriminering
- Opplevelse av rasisme
- Følelse av å bli krenket
- Opplevelse av urettferdighet
- Identitetssøkende
- Dårlig selvfølelse
- Manglende tro på løsninger via demokratiske midler
- Traumatiske opplevelser
- Meningsløshet

Motivasjons-faktorer

- Respekt
- Anerkjennelse
- Makt og kontroll
- Føle at man gjør noe meningsfylt
- Større hensikt med livet
- Tilhørighet, fellesskap og identitet
- Lojalitet til gruppe-medlemmene
- Forbilder (forelskelse eller respekt)
- Bekreftelse
- Attraktive ideologiske argumenter
- Spenning og eventyrlyst
- Samfunnsengasjert

Motivasjon for avradikalisering

Press-faktorer

- Strafferettslige reaksjoner
- Tar avstand fra vold
- Følelse av å bli krenket
- Mistet troen på ideologi
- Tap av tillit og status
- Tapte illusjoner om kameratskap, gruppering

Motivasjons-faktorer

- Lengselen etter det normale liv
- Bekreftelse
- Tilhørighet i nye miljøer
- Attraktive ideologiske argumenter
- Får seg jobb
- Får seg kjæreste
- Stifter familie
- Nytt ideologisk standpunkt

Samarbeid og informasjonsutveksling

I arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme er det spesielt viktig at det etableres gode strukturer for informasjonsflyt og samarbeid mellom aktuelle sektorer. Det anbefales at eksisterende strukturer for kriminalitetsforebyggende samarbeid benyttes.

Effektiv forebygging krever et godt samarbeid på tvers av samfunnssektorer. Det er viktig for å sikre tilstrekkelig kunnskap om de utfordringene man står overfor, for å kunne ta de riktige beslutningene, samt finne de rette tiltakene som virker.

Flere samfunnsaktører besitter kunnskap som er viktig i det forebyggende arbeidet. Det er derfor avgjørende å tenke på tvers av fag og sektorer i kunnskapsinnhenting.

Forebyggingskontakter i politiet

Det er oppnevnt særskilte forebyggingskontakter på feltet radikaliserings og voldelig ekstremisme i politidistriktene Oslo, Asker og Bærum, Romerike, Østfold, Hordaland, Søndre Buskerud og Telemark. Forebyggingskontaktene skal fra politiets side fungere som koordinator ved bekymring om radikaliserings og voldelig ekstremisme, gi råd og videreformidle henvendelser til rette instans i samråd med lokalt PST.

Tilsvarende forebyggende ressurser, som skal fungere som kontaktpunkt, er etablert ved alle landets politidistrikt.

Ring **02800** for å komme i kontakt med politiets kontaktpunkt lokalt.

Politiråd

Politiråd er et formalisert samarbeid mellom lokalt politi og kommunale myndigheter, hvor målet er å bidra til samvirke om kriminalitetsforebygging og trygghet i lokalsamfunnet.

Politirådene skal være strategiske organ for det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet, og sikre utveksling av kunnskap og erfaring mellom politi og kommune. Samarbeidet gjennom politiråd skal bidra til å involvere og ansvarliggjøre lokalpolitikere i det kriminalitetsforebyggende arbeidet, og samtidig støtte opp under målsetningen om et lokalt forankret politi.

Politiet er gjennom instruks fra Politidirektoratet forpliktet til å ta initiativ til opprettelse av politiråd med den enkelte kommune. Ordningen er frivillig for kommunene. Politiet er gjennom instruks fra Politidirektoratet forpliktet til å ta initiativ til opprettelse av politiråd med den enkelte kommune. Ordningen er frivillig for kommunene. Det er i dag etablert et politirådssamarbeid med de aller fleste av landets kommuner.

Det anbefales at man benytter politirådene til etablering av en felles problemforståelse, forankring av rutiner for samarbeid og ansvarsfordeling, samt utarbeidelse av strategier for hvordan bekymring for radikaliserings kan håndteres i det enkelte lokalsamfunn.

Det ble gjennomført en evaluering av politirådene i 2014. Evalueringen viser at det er svært gode tilbakemeldinger på samarbeidet både fra politiet og fra kommunene.

[Les mer om evaluering av politirådene](#)

[Les rundskriv om politirådene fra Politidirektoratet \(pdf\)](#)

SLT

Mange kommuner har et etablert forebyggende samarbeid overfor barn og unge gjennom SLT-modellen (Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak). I flere kommuner er det god erfaring med å arbeide forebyggende mot radikaliserings og voldelig ekstremisme innenfor dette samarbeidet.

SLT ble introdusert tidlig på 1990-tallet etter initiativ fra Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD). Målet var å styrke samarbeidet mellom ulike offentlige etater, profesjoner og frivillige organisasjoner i det forebyggende arbeidet overfor barn og unge. Inspirasjonen ble hentet fra den danske modellen SSP (Skole, Social, Politi).

Det er i dag nærmere halvparten av kommunene i Norge som har organisert det rus- og kriminalitetsforebyggende arbeidet overfor barn og unge i henhold til SLT-modellen. I flertallet av kommunene som har SLT er samarbeidet avgrenset til personer under 18 år. Enkelte steder er samarbeidet utvidet til å dekke opp til 23 år.

[Les mer om hvordan SLT fungerer i praksis](#)

Mobilisering og medvirkning i lokalsamfunnet

Det bør settes fokus på dialog og samarbeid mellom både offentlige, frivillige og private aktører gjennom medvirknings- og mobiliseringsprosesser.

Lokale veiledere for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme:

- [Kristiansand kommune](#)
- [Trondheim kommune \(pdf\)](#)
- [Oslo kommune – SaLTo \(pdf\)](#)
- [Orkdal kommune \(pdf\)](#)

Samspill med media:

- [Medietrening i Agder](#)
- Felles mediestrategi

Skole og fritidstilbud (ungdomsklubb, kirke, moskeer etc) er gode arenaer for primærforebygging. Her finner du forslag til aktiviteter:

- [«Homo-hore-jøde-terrorist-svarting» – sier vi](#)

- [Bookmarks: A manual for combating hate speech online through human rights education \(pdf\)](#)
- [Alvorlige skolehendelser \(pdf\)](#)
- [Det kan skje igjen – rapport fra Kunnskapsdepartementet](#)

Veiledningsmaterieell fra IMDi:

- [Gode råd til utvikling av lokale møteplasser \(pdf\)](#)
- [Frivillighet og mangfold – veileder i mangfoldsarbeid for kommuner og frivillige organisasjoner \(pdf\)](#)

Radikalisering gjennom internett og sosiale medier

- [Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme som skjer med internett som formidlingskanal \(pdf\)](#)
- [Tilgjengelige, tøffe og trygge? Forebygging av kriminalitet på internett – rapport av redd barna og SALTo \(pdf\)](#)

Veiledningsmaterieell fra Danmark

- [Danske håndbøker om forebygging av ekstremisme fra Ministeriet for barn, likestilling, integrasjon og sociale forhold](#)

Taushetsplikt og ansvar

Taushetsreglene skal følges, og i dette ligger det rom for tolkning. Det er viktig at reglene tolkes slik at de fremmer det forebyggende arbeidet gjennom godt tverretatlig og tverrfaglig samarbeid, og alikevel ivaretar både personvern og barnets beste.

Ved utveksling og annen håndtering av informasjon om unge mennesker som er i radikaliseringsprosess, gjelder de samme regler for håndtering av personopplysninger som ellers gjelder for tjenestene.

Offentlige tjenestemenn og andre som utfører tjeneste eller arbeid for det offentlige har taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13. I tillegg er ulike profesjonsgrupper og ansatte i bestemte deler av tjenesteapparatet underlagt særskilte taushetspliktsregler som kan være strengere enn reglene i forvaltningsloven.

Regler for sensitive personopplysninger kan være relevant. Bl.a. er unges politiske eller religiøse oppfatning å anse som en sensitiv personopplysning, jf Personopplysningsloven § 2, 8) a) (lov nr. 32/2000).

Avvergeplikten

Alle har en plikt til å avverge nærmere angitte straffbare handlinger. Dette følger av straffeloven § 139. Avvergingsplikt inntreffer når man holder det for sikkert eller mest sannsynlig at den aktuelle straffbare handlingen vil bli eller er begått. I slike tilfeller opphever avvergingsplikten en eventuell taushetsplikt. Det er også straffbart å medvirke til brudd på avvergeplikten, for eksempel ved å overtale noen til ikke å melde fra til politiet.

[Straffelovens paragraf 139 \(Lovdata\)](#)

Barnevernet

Barnevernets primære oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For å kunne utføre denne oppgaven på en best mulig måte er barnevernet på den ene siden avhengig av å kunne innhente, motta og videreformidle opplysninger. På den andre siden er opplysninger i barnevernsaker ofte av personlig og sensitiv karakter. Det er derfor viktig å sikre at disse opplysningene ikke videreformidles i større grad enn nødvendig, og at de håndteres på en slik måte at hensynet til personlig integritet, personvern og tillit til barnevernet ivaretas. Bestemmelsene om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt som gjelder for barnevernet bidrar til å sikre at disse til dels motstridende hensynene blir avveid og ivaretatt.

[Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger \(pdf\)](#)

NAV

Taushetsbelagte opplysninger, som hvorvidt en person mottar tjenester etter loven eller om avgjørelser som er truffet, kan bare gis til andre forvaltningsorganer når dette er nødvendig for å fremme oppgavene til kommunen i NAV, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse. Tilsvarende gjelder for å gi opplysninger om, og eventuelt anmelde, lovbrudd til politiet. Dette er et snevrere unntak enn det som følger av forvaltningsloven, og er begrunnet i

behovet for å kunne etablere og beholde et åpent tillitsforhold mellom kommunen i NAV og tjenestemottaker.

- [Rundskriv hovednr. 35 til lov om sosiale tjenester i NAV](#)
- [Lov om arbeids- og velferdslovgivningen \(NAV-loven\), paragraf 7: Taushetsplikt](#)
- [Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, paragraf 44: Taushetsplikt](#)

Skole

Skolene har et ansvar for å ha kompetent personell som ivaretar, følger opp og melder fra om bekymringer. Tidlig involvering er et sentralt grunnprinsipp. Skolene skal arbeide med forebyggende tiltak, og krav til skolen om elevers rett til et godt psykososialt læringsmiljø skal følges. Dette er nedfelt i [Opplæringsloven § 9a-1](#).

Lover og regelverk for samarbeid, informasjon og lagring av informasjon m.m. gjelder. Regler for sensitive personopplysninger kan være relevant, det vil si at unges politiske eller religiøse oppfatning er å anse som en sensitiv personopplysning, jf. Personopplysningslovens § 2. Et samarbeid bør bygge på samtykke fra den unge, eventuelt dennes foreldre eller foresatte.

Helse

Offentlige tjenestemenn og andre som utfører tjeneste eller arbeid for det offentlige har taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13. I tillegg er ulike profesjonsgrupper og ansatte i bestemte deler av tjenesteapparatet underlagt særskilte taushetspliktsregler som kan være strengere enn reglene i forvaltningsloven. Det gjelder for eksempel for helsepersonell, som er underlagt en omfattende taushetsplikt i helsepersonelloven § 21. Helsepersonell har adgang til å utveksle informasjon med annet helsepersonell når de samarbeider om helsehjelp (helsepersonelloven §§25 og 45). Under visse omstendigheter har helsepersonell plikt til å gi opplysninger videre til barnevernet (helsepersonelloven § 33) og politi og andre nødetater (helsepersonelloven § 31).

Taushetsplikten kan også oppheves ved at den som opplysningene gjelder (eller foreldrene til mindreårige), samtykker til at opplysningene gis videre til andre.

Politi

Politiets fremste oppgave er å forebygge og bekjempe kriminalitet. Dette krever godt samarbeid med ulike aktører, og politiets taushetsplikt og opplysningsplikt er godt regulert.

Politiets taushetsplikt:

Politiets taushetsplikt er regulert i [politiregisterloven kapittel 5 og 6](#), se spesielt [politiregisterloven § 27](#). Se også [politiregisterforskriften kapittel 58](#) - [politiregisterforskriften § 58-7](#), som omhandler spesielt opplysninger ifm bekymringssamtaler. Se også [politiloven § 24](#)

Politiets plikt til samarbeid:

Politiets plikt til samarbeid med andre etater er regulert i [politiloven § 2 nr. 6](#) og [politinstruksen § 15-1](#)

Politiets opplysningsplikt:

Politiets ansvar for å melde i fra til andre etater er hjemlet i [barnevernloven § 6-4](#), [politiloven § 12-4](#)

Beredskap og kontaktinformasjon

Det er viktig å være forberedt dersom kommunen kommer i en situasjon der tiltak må settes inn både forebyggende og akutt.

Beredskap i kommunene

Flere kommuner har laget gode lokale veiledere hvor både risikofaktorer, bekymringstegn, rutiner for handling og forslag til tiltak er listet opp og gjort rede for. Det er også avgjørende å ha relevant kontaktinformasjon for hånden.

Alle kommuner oppfordres til å lage sin egen lokale veileder, samt tiltakskort for situasjoner der handling kreves.

Eksempler på kommunale veiledere:

- [Asker og Bærum kommune \(pdf\)](#)
- [Kristiansand kommune](#)
- [Trondheim kommune \(pdf\)](#)
- [Oslo kommune – SaLTo \(pdf\)](#)
- [Orkdal kommune \(pdf\)](#)

Eksempel på tiltaksplan fra Oslo kommune og Oslo politidistrikt:

- [SaLTo-rutiner – oppfølging av personer som kan bli rekruttert til, eller som har deltatt i, konflikter og kamphandlinger i privat regi i utlandet \(pdf\)](#)

Politiets forebyggingskontakter innenfor radikaliserings

Politiets forebyggingskontakter skal være et bindeledd mellom lokalt PST og lokalt politi, i forhold til å koordinere hendelser, samarbeid og utveksling av informasjon mellom politi og lokalsamfunn. Forebyggerkontaktene er et viktig kontaktpunkt i det lokale tverrfaglige samarbeidet.

Aktuelle telefonnummer

Barnevern	02180
SLT-koordinator	Se liste hos KRÅD
Kontaktpunkt i politiet	02800
PST lokalt	02800
PST	23 30 50 00 post@pst.politiet.no

Internett og radikaliserings

(Innhold under utvikling)

Internett er en viktig kilde til radikaliserings, og en effektive måten å spre budskap på, både positive og negative.

Radikaliserings gjennom internett og sosiale medier kan du lese mere om her

- [Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme som skjer med internett som formidlingskanal \(pdf\)](#)
- [Tilgjengelige, tøffe og trygge? Forebygging av kriminalitet på internett – rapport av redd barna og SALTo \(pdf\)](#)
- [Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett – PHS bibliotek rapport](#)

Litteratur

Utvalgte artikler, bøker og rapporter som kan være nyttige i arbeidet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

[Se litteraturliste på radikaliserings.no](#)